

# NÂNG CAO CHẤT LƯỢNG HOẠT ĐỘNG NGHIÊN CỨU KHOA HỌC TRONG CÁC TRƯỜNG ĐẠI HỌC

**ThS. Cao Thanh Phước**

Phó trưởng Khoa Thư viện - Thông tin

Trường Đại học Văn hóa Thành phố Hồ Chí Minh

## **1. Hoạt động nghiên cứu khoa học trong các trường đại học**

Đối với bất kỳ quốc gia nào trên thế giới, giáo dục đại học đều đóng vai trò quan trọng trong việc tạo ra nguồn tri thức mới cho sự phát triển của xã hội, là nền tảng bền vững cho sự phát triển của mọi quốc gia. Có thể khẳng định rằng, một xã hội văn minh không thể thiếu một nền giáo dục đại học tiên tiến, tạo ra những con người giàu sức sáng tạo.

**Nghị quyết Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ IX** (năm 2001) đã chỉ rõ: *“Tạo điều kiện thuận lợi cho các tổ chức khoa học, các trường đại học, các doanh nghiệp thuộc mỗi thành phần kinh tế và cá nhân được tổ chức các hoạt động nghiên cứu, triển khai, được đảm bảo quyền sở hữu trí tuệ, quyền công bố, trao đổi, chuyển giao, chuyển nhượng kết quả nghiên cứu theo quy định của luật pháp”*.

**Hội nghị TW2 khóa VIII** đã xác định khoa học và công nghệ phải gắn với giáo dục-đào tạo: *“Cùng với giáo dục-đào tạo, khoa học và công nghệ là quốc sách hàng đầu”*.

**Văn kiện đại hội XI** nêu rõ: *“Phát triển khoa học và công nghệ thực sự là động lực then chốt của quá trình phát triển nhanh và bền vững”*.

Điều 12 **Luật Khoa học và công nghệ** quy định nhiệm vụ khoa học và công nghệ của trường đại học, trong đó lưu ý đến hoạt động nghiên cứu khoa học trong nhà trường.

**Điều lệ Trường Đại học** ban hành theo Quyết định số 153/2003/QĐ-TTg ngày 20/07/2003 của Thủ tướng chính phủ cũng đề cập đến một trong các nhiệm vụ của trường đại học là tiến hành nghiên cứu khoa học và phát triển công nghệ; kết hợp đào tạo với nghiên cứu khoa học và sản xuất, dịch vụ khoa học và công nghệ theo quy định của Luật

Khoa học và Công nghệ, Luật Giáo dục và các quy định khác của pháp luật (*Điều 9, Nhiệm vụ của trường đại học*).

Những văn bản pháp quy nêu trên đã khẳng định vai trò to lớn của hoạt động nghiên cứu khoa học trong giáo dục-đào tạo và trong sự phát triển kinh tế-xã hội. Đặc biệt trong môi trường đại học thì nghiên cứu khoa học là một hoạt động vô cùng quan trọng cùng với hoạt động đào tạo.

Qua nhiều năm đổi mới, giáo dục đại học Việt Nam đã đạt được nhiều thành tựu to lớn. Quy mô đào tạo đại học tăng nhanh với việc mở rộng mạng lưới các trường, đa dạng hóa các loại hình đào tạo. Đội ngũ giảng viên có sự phát triển nhanh chóng về số lượng và chất lượng; điều kiện dạy và học ở các trường đại học đã có nhiều cải thiện đáng kể.

Giáo dục đại học là quá trình truyền thụ kiến thức, trong đó sự tham gia của đối tượng được truyền thụ có vai trò rất quan trọng. Và cùng với học trò, người thầy một lần nữa tiếp thu những kiến thức mà chính mình đang truyền thụ, nhìn nhận chúng qua những lăng kính vô tư của người học. Có thể nói, đó là quá trình truyền thụ-tiếp thu kiến thức một cách chủ động và sáng tạo. Chính vì vậy, để thực hiện được sứ mệnh của mình, người thầy dạy đại học (khác với người thầy trung học) không thể không gắn công việc giảng dạy với nghiên cứu nghiên cứu khoa học. Lịch sử nhân loại đã cho thấy, tuyệt đại đa số các phát minh khoa học đã được thực hiện trong các phòng thí nghiệm của trường đại học và hầu như không một nhà khoa học lớn nào lại không phải là giáo sư đại học. Bên cạnh đó, sinh viên đại học vừa là người học, vừa là người nghiên cứu khoa học ở các cấp độ khác nhau. Đó là truyền thống hàng trăm năm của trường đại học và hiện nay vẫn tỏ ra hợp lý và có hiệu quả.

Thông qua hoạt động nghiên cứu khoa học; đội ngũ giảng viên có điều kiện tự học, tự bồi dưỡng nâng cao kiến thức để khẳng định năng lực tổ chức và trình độ chuyên môn nghiệp vụ. Cũng qua hoạt động này; sinh viên có điều kiện rèn luyện khả năng tư duy sáng tạo, học tập phương pháp luận khoa học, làm quen và biết sử dụng các trang thiết bị hiện đại, hình thành năng lực hoạt động khoa học độc lập. Do nhiều nguyên nhân chủ quan lẫn khách quan, chất lượng hoạt động nghiên cứu khoa học của giảng viên và sinh viên trong các trường đại học hiện nay chưa đạt hiệu quả cao. Bài viết này đề xuất các

biện pháp cụ thể nhằm nâng cao chất lượng hoạt động nghiên cứu khoa học trong các trường đại học.

## **2. Các biện pháp nâng cao chất lượng hoạt động nghiên cứu khoa học trong các trường đại học**

### **2.1 Biện pháp 1: Đổi mới cơ chế quản lý hoạt động nghiên cứu khoa học**

+ *Cải thiện các chính sách quản lý khoa học-công nghệ* nhằm tạo điều kiện thuận lợi và động lực để giảng viên, sinh viên tích cực tham gia nghiên cứu khoa học. Ở mức vĩ mô, theo thời báo Kinh tế Sài Gòn ấn hành ngày 04/10/2007, số tiền mà Bộ Khoa học và Công nghệ phải hoàn trả cho ngân sách Nhà nước là 125 tỉ đồng (khoảng 7,9 triệu USD) vì không thể phân phối hết số tiền đó cho nghiên cứu khoa học. Năm 2008, con số này là 321 tỉ đồng (khoảng 20 triệu USD). Vì vậy, đầu tư và phân phối ngân sách sao cho có hiệu suất cao là vấn đề đáng quan tâm hơn là tăng đầu tư mà phân phối không hợp lý, không hiệu quả. Nhà trường có thể mạnh dạn giao khoán sản phẩm đề tài (cấp Trường, Khoa), nghiệm thu sản phẩm đề tài là tiêu chuẩn cơ bản đánh giá hiệu quả của quá trình nghiên cứu.

+ *Nhà trường phải xây dựng quy chế cụ thể* về việc giảng viên tham gia nghiên cứu khoa học. Cụ thể mỗi giảng viên phải thực hiện hai nhiệm vụ song song là giảng dạy và nghiên cứu khoa học, thậm chí phải có quy định bắt buộc như có tham gia nghiên cứu khoa học thì mới được giảng dạy.

+ Giao nhiệm vụ nghiên cứu khoa học cho đơn vị cấp bộ môn, tạo sức mạnh tập thể trong nghiên cứu khoa học, đặc biệt là tập hợp đội ngũ những nhà khoa học đầu đàn tham gia và chủ trì trong các chương trình, các đề tài có tầm vóc lớn.

+ Gắn chặt nghiên cứu khoa học và đào tạo sau đại học. Đề tài của nghiên cứu sinh và học viên cao học phải gắn liền với nghiên cứu khoa học, tạo điều kiện cho nghiên cứu sinh và học viên cao học có đề tài nghiên cứu đúng với hướng đề tài luận án/luận văn của họ.

+ Hàng năm giảng viên phải có một bài viết nghiên cứu khoa học được công bố trên các tạp chí khoa học trong và ngoài nước và gắn với các tiêu chuẩn thi đua, khen thưởng, thưởng lương...

+ Cần có chế độ khuyến khích và ràng buộc hợp lý để tạo động lực cho cán bộ, giảng viên tự nguyện và tích cực tham gia nghiên cứu khoa học theo nguồn kinh phí các cấp hàng năm. Các đối tượng tham gia được phân loại thực hiện như sau:

- **Đề tài cấp trường:** ưu tiên cho giáo viên trẻ, sinh viên nghiên cứu khoa học chủ trì. Cấp đề tài này người chủ trì không cần có học hàm, học vị.

- **Đề tài cấp bộ và địa phương:** chủ nhiệm đã kinh nghiệm và được nghiệm thu đề tài cấp trường, có kinh nghiệm giảng dạy và đã được 5 bài báo khoa học trở lên.

- **Đề tài cấp nhà nước:** chủ nhiệm đã kinh qua và nghiệm thu đề tài cấp bộ hay cấp địa phương. Đã được ít nhất 10 bài báo nghiên cứu khoa học trở lên.

+ Nhà trường cần tạo động lực khuyến khích sinh viên tham gia nghiên cứu khoa học bằng cách nâng cao mức thưởng cho sinh viên thông qua các hình thức: điểm thưởng học tập, điểm thưởng rèn luyện và vật chất.

## **2.2 Biện pháp 2: Nâng cao chất lượng đội ngũ cán bộ nghiên cứu khoa học**

+ Có chế độ, chính sách giải tỏa giờ dạy của giảng viên để họ có thời gian đầu tư vào nghiên cứu khoa học, nâng cao kiến thức.

+ Tăng cường khả năng nghiên cứu khoa học cho cán bộ trẻ bằng cách khuyến khích và bắt buộc tham gia các đề tài nghiên cứu khoa học do các cán bộ đầu đàn chủ trì, tham dự các lớp tập huấn về phương pháp nghiên cứu khoa học.

+ Nâng cao trình độ tin học, ngoại ngữ và khả năng sử dụng các phương tiện kỹ thuật hiện đại của cả giảng viên và sinh viên.

+ Nhà trường nên phát động phong trào thi đua sáng tạo, tổ chức các cuộc thi nghiên cứu khoa học chuyên nghiệp và quy mô lớn. Kịp thời động viên tinh thần các tập thể, cá nhân thực hiện tốt công tác nghiên cứu khoa học, tạo sức lan tỏa rộng trong Nhà trường.

+ Tranh thủ sự hỗ trợ đặc lực của giảng viên trẻ trong việc cố vấn và tham gia các hoạt động học thuật, hướng dẫn sinh viên nghiên cứu khoa học.

+ Nâng cao nhận thức về hoạt động nghiên cứu khoa học cho sinh viên bằng các biện pháp sau:

- Làm tốt công tác tuyên truyền bằng những hoạt động hỗ trợ học tập như: tổ chức các buổi báo cáo khoa học, trao đổi kinh nghiệm học tập, kinh nghiệm nghiên cứu khoa học. Các buổi báo cáo, sinh hoạt chuyên đề phải thực sự hấp dẫn sinh viên và tiếp cận với công tác nghiên cứu khoa học, đưa ra được nhiều ý tưởng để sinh viên biết tư duy, giải quyết một vấn đề dưới lăng kính nghiên cứu khoa học.

- Các khoa chuyên môn cần có sự kết hợp/phối hợp chặt chẽ với phòng Quản lý khoa học và Quan hệ quốc tế, tổ chức Đoàn Thanh niên, Hội Sinh viên... trong nhà trường để tổ chức các buổi nói chuyện chuyên đề về hoạt động nghiên cứu khoa học, tạo nền tảng cho chất lượng công trình nghiên cứu khoa học do sinh viên thực hiện.

- Đa dạng hóa các hình thức hỗ trợ sinh viên nghiên cứu khoa học như: hướng dẫn truy cập thông tin, các hội thi nghề nghiệp, thành lập các nhóm học thuật, câu lạc bộ nghiên cứu khoa học. Qua đó rèn luyện tính chủ động, tìm tòi, sáng tạo cho sinh viên trong hoạt động nghiên cứu khoa học.

### **2.3 Biện pháp 3: Tăng cường kinh phí cho hoạt động nghiên cứu khoa học**

+ Nhà trường cần xem xét nâng cao mức hỗ trợ kinh phí cho hoạt động nghiên cứu khoa học.

+ Vận động các doanh nghiệp, công ty tài trợ kinh phí cho hoạt động nghiên cứu khoa học gắn với thực tiễn tại doanh nghiệp. Muốn làm tốt công tác này, ban lãnh đạo các khoa chuyên môn phải tăng cường các mối quan hệ với doanh nghiệp trong lĩnh vực nghiên cứu và đào tạo.

+ Tăng cường mối quan hệ, nắm bắt nhu cầu của các địa phương để vận động, khai thác nguồn kinh phí phục vụ cho nghiên cứu khoa học.

+ Củng cố và mở rộng hợp tác quốc gia/quốc tế trong lĩnh vực nghiên cứu để có dự án hợp tác nhằm tăng cường năng lực nghiên cứu.

### **2.4 Biện pháp 4: Đầu tư vật liệu phục vụ nghiên cứu khoa học**

+ Đề xuất Trung tâm Thông tin-Thư viện của các trường thường xuyên bổ sung tài liệu mới, các cơ sở dữ liệu chuyên ngành để đáp ứng nhu cầu tin của giảng viên và sinh viên dưới mọi hình thức: tài liệu dạng in, mạng thông tin, tóm tắt, thông báo nhanh... đảm bảo có đủ sách giáo khoa quan trọng, tạp chí các chuyên ngành.

+ Vận động giảng viên đóng góp tài liệu chuyên ngành vào tủ sách Khoa để các giảng viên khác và sinh viên có nguồn tài liệu tham khảo.

+ Xây dựng, nâng cấp cơ sở vật chất tốt, mạnh để phục vụ cho nghiên cứu khoa học như: Trung tâm Thông tin-Thư viện, Thư viện thực hành, phòng Internet...

*Trên đây là một số biện pháp nâng cao hiệu quả quản lý hoạt động nghiên cứu khoa học của giảng viên và sinh viên trong các trường đại học. Để có thể thực hiện các biện pháp này; không những cần phải có thời gian, vật chất mà còn cần có cả sự thay đổi trong nhận thức và tư duy về bản chất của hoạt động nghiên cứu khoa học ở trường đại học.*

### **Tài liệu tham khảo**

1. Bộ Giáo dục và Đào tạo (2003), Điều lệ Trường Đại học, Hà Nội.
2. Bộ Giáo dục và Đào tạo (2004), Kỷ yếu hội thảo đổi mới giáo dục đại học Việt Nam, Hà Nội.
3. Luật Giáo dục (2005), Chính trị quốc gia, Hà Nội.
4. Luật khoa học và công nghệ (2000), Chính trị quốc gia, Hà Nội.
5. Nguyễn Duy bảo (2007), Phương pháp luận nghiên cứu khoa học và thực hiện đề tài nghiên cứu khoa học, Nxb. Bưu điện, Hà Nội.
6. Phan Thị Tố Oanh (2009), Quản lý khoa học và công nghệ: tài liệu lưu hành nội bộ, Trường Cán bộ Quản lý giáo dục xuất bản, Tp.HCM.
7. Vũ Cao Đàm (1998), Phương pháp luận nghiên cứu khoa học, Khoa học và Kỹ thuật, Hà Nội.

